

УДК 37.015.3 – 053.6 «712»

І. В. ТАРАНЕНКО

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Полтава,

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ «ВАЖКИХ» ПІДЛІТКІВ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Розглядаються проблеми виховання «важких» підлітків та можливості застосування особистісно орієнтованого підходу в процесі занять фізичною культурою до важковиховуваних підлітків.

Ключові слова: виховання «важких» підлітків, особистісно орієнтований підхід, фізична культура.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем сучасної вітчизняної загальноосвітньої школи є зростаючі труднощі у вихованні дітей і підлітків, досить висока кількість асоціальних проявів у поведінці, правопорушень, злочинів. За статистичними даними МВС, неповнолітні в 2009- 2010 навчальному році скоїли на 20,6% злочинів більше, ніж у минулому році. Найтривожніша ситуація у Донецькій, Запорізькій, Сумській областях та АР Крим. Процес формування особистості ускладнюється соціально-економічною, політичною, екологічною нестабільністю в суспільстві, підсилюється недоліками сімейного і шкільного виховання.

В Україні спостерігається стійка тенденція до збільшення групи так званих дітей ризику, тобто дітей з вираженою девіантною поведінкою. Це зумовлює необхідність педагогічних ініціатив, спрямованих на профілактику та корекцію деструктивних проявів, антисуспільного способу життя зростаючої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нові напрями у визначенні пріоритетів в організації виховання започатковано у працях В. Білоусової, О. Вишневського, Т. Дем'янюк, І. Зязюна, О. Киричука, О. Пехоти, С. Подмазіна, О. Сухомлинської, К. Чорної та інших.

Аналіз науково-педагогічних джерел свідчить про те, що впродовж усього історичного шляху розвитку цивілізації простежується розуміння важливості проблеми корекції поведінки особистості, яка відхиляється від норми. Зокрема деякі питання превентивного виховання розглядає українська народна педагогіка, педагоги-просвітителі А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін. Дослідженню змін, що відбуваються в соматичному, психічному (зокрема, характерологічному), фізичному стані осіб, які мають наявні відхилення в поведінці, присвячені праці В. Бехтерева, Б. Братусь, І. Сеченова.

Творчий пошук сучасних науковців спрямований на аналіз причин виникнення та визначення основних видів важковиховуваності (В. Бітенський, З. Зайцева, О. Лічко, А. Кочетов, В. Оржеховська, Ю. Свеженцева).

Значущими в плані пошуку ефективних шляхів профілактики девіантних форм поведінки і пов'язаною з нею адикцією є дослідження Л. Колесова, Н. Максимової, М. Окаринського, О. Панченка, О. Пилипенка, Т. Федорченка. Концептуальні засади морально та духовно здорової особистості обґрунтовано І. Бехом,

С. Максименком, Н. Калініченко; необхідність соціально-правового забезпечення профілактики відхилень у поведінці серед учнівської молоді досліджено О. Бовть, В. Оржеховською, В. Синьовим, Н. Семеновою, М. Фіцулою.

Мета дослідження – проаналізувати стан розробленості проблеми виховання «важких» підлітків.

Виклад основного матеріалу. Завдання сучасної системи виховання, які впливають із суспільних потреб сьогодення, полягають у реальному переході до педагогічної творчості та індивідуального впливу, у переорієнтації учнівських і вчительських колективів на гуманізацію виховання, створення умов для цілеспрямованого систематичного розвитку особистості школяра.

Основою для формування особистості дитини, її духовної культури є оновлення форм і методів морально-духовного виховання школярів та становлення системи життєвих цінностей. Формуванню моральних учинків учнів приділяється недостатньо уваги, що призводить до випадків безвідповідальності в поведінці, його ізоляцію. Учителі дуже часто використовують авторитарний стиль відносин з учнями, що призводить до погіршення ставлення до навчання, збільшення агресивності та негативності відносно школи. Для того, щоб змінити ситуацію, необхідно перейти до дружньо-ділових відносин, коли поряд з вимогами і поданням прикладу власною поведінкою учням надається можливість висловлювати власну думку, відмінну від думки вчителя, і відповідати за наслідки своїх учинків перед собою та іншими. Метою сучасної школи стає виявлення умов ефективного формування моральної культури школярів. Життєві цінності у сучасному розумінні – це ідеї, норми, процеси, відносини матеріального і духовного порядку, гідність особистості і її вчинків, моральні норми, принципи, ідеали, поняття добра і зла, справедливості, щастя.

Вітчизняна педагогічна наука вже має певну традицію щодо вивчення, виховання і навчання дітей та підлітків, віднесених до категорії «важких». Великі педагогічні можливості щодо цього відкривають стратегії виховання, засновані на співробітництві і партнерстві, особливе місце серед яких посідає особистісно орієнтована педагогічна технологія. Закон України «Про загальну середню освіту» передбачає якісне реформування освіти саме на основі особистісно-орієнтованого підходу в педагогічному процесі, який ґрунтується на повазі до унікальності та гідності індивіда, розвитку та саморозвитку його природних задатків та здібностей, створенні атмосфери захищеності та підтримки.

Особистісно орієнтований педагогічний процес базується на гуманістичних напрямках філософії, психології та педагогіки і передбачає сприйняття кожного вихованця, як унікальної особистості, як суб'єкта навчально-виховного процесу (І. Бех, О. Бондаревська, І. Зязюн, С. Подмазін, О. Савченко, Г. Селевко, В. Серіков, О. Шпак, І. Якиманська та ін.).

Використання педагогічного потенціалу особистісно орієнтованого виховання при роботі з «важкими» підлітками, дає можливість створення таких педагогічних умов, за яких підліток зможе проявити свої здібності, розвинути особисті якості, змінити погляди, стати відповідальним за власну діяльність і майбутнє, відчути себе реалізованим та успішним.

Ефективність формування культури проведення дозвілля, активної громадянської позиції, здорового способу життя школярів значним чином залежить від застосування інноваційних педагогічних технологій у позакласній виховній роботі, особливо в процесі занять фізичною культурою.

Серед розмаїття шкільних дисциплін і напрямків розвитку учнів заняття фізичною культурою мають унікальні функціональні резерви щодо застосування особистісно орієнтованого підходу в роботі з важковиховуваними підлітками.

Специфіка занять фізичною культурою дає можливість формувати особистісні якості у найширшому їх діапазоні, що є перспективним для самореалізації та самоствердження «важких» дітей. Духовні компоненти фізичної культури особистості виступають як спосіб виконання соціальної програми різнобічного розвитку людини, включаючи її психологічні, фізичні та соціальні компоненти.

Прояви відхилень у поведінці пов'язані з оцінкою підлітками власного фізичного розвитку. Підліток констатує свою фізичну перевагу, норму чи неповноцінність і робить певні висновки стосовно рівня своєї соціальної цінності, що віддзеркалюється у його поведінці. Тому цілеспрямоване і комплексне використання засобів фізичного виховання здатне не лише справити певний вплив на фізичний розвиток, але й здійснити корекцію поведінки [2].

Феномен наслідування авторитетного дорослого як особливо важливе соціальне новоутворення даного віку є визначальним фактором становлення поведінкових проявів, норм міжособистісної взаємодії в підлітковому середовищі. Тому в комплексі педагогічних умов, спрямованих на формування свідомості та переконань важковиховуваних, специфічного значення набувають професійна позиція вчителя фізичного виховання, тренера як носія здорового способу життя, високого прояву моральних, волевих якостей, етичної бездоганності вчинків і наочного образу фізичного розвитку та краси тіла.

За даними низки досліджень «важкі» учні втричі менше захоплюються читанням книг, удесятеро менше цікавляться технічною творчістю. Проте заняття фізичною культурою та спортом їх цікавлять не менше, ніж соціально благополучних однолітків. Тому фізична культура та спорт в організації дозвілля «важких» дітей повинні займати одне з чільних місць, бо найбільш сприятливо підліток розкривається в умовах соціально значимої та цікавої для нього діяльності.

Висновок. Отже, проблема виховання «важких» підлітків досить актуальна і потребує новітніх, сучасних підходів до її вирішення та пошуку шляхів якісного вдосконалення виховання учнівської молоді. Реалізація особистісно орієнтованого підходу в процесі занять фізичною культурою забезпечує ефективність виховних впливів на особистість, формування соціальних новоутворень, системи цінностей та поведінку «важких» підлітків.

Список використаної літератури

1. Оржеховська В. М. Педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх / В. М. Оржеховська. / – К. : Знання, 2000. – 264 с.
2. Петровська Т. Спортивна діяльність як засіб соціальної адаптації підлітків з асоціальною поведінкою. / Т. Петровська // Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/oid/magcontent.php3?t=6&n=75&c=1785>
3. Фролова Н. О. Особистісно зорієнтований підхід у фізичному вихованні молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / Н. О. Фролова. – К., 2003. – 23 с.

И.В. Тараненко

Полтавский национальный педагогический университет имени В.Г. Короленко, Полтава

ПРОБЛЕМЫ ВОСПИТАНИЯ «ТРУДНЫХ» ПОДРОСТКОВ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

Рассматриваются проблемы воспитания «трудных» подростков и возможности применения личностно ориентированного подхода в процессе занятий физической культурой трудновоспитуемым подросткам.

Ключевые слова: воспитание «трудных» подростков, личностно ориентированный подход, физическая культура.

I.V.Taranenko

Poltava national pedagogical university of the name of V.G. Korolenko, Poltava

PROBLEMS of EDUCATION DIFFICULT TEENAGERS: MODERN TENDENCIES

In the article the problems of education of difficult teenagers and possibilities of application of personality-orientable approach are examined in the process of employments by the physical culture of difficult teenagers.

Key words: education of difficult teenagers , personality - orientable approach, physical culture.